

## CD-újdonságról

Fittler Katalin

**Bartók Hegedűversenyének (No.2)  
magyarországi bemutatója – CD-felvételen**  
(BMC CD 253)

Magyar muzikusok a Zene világtérképén – hatásuk (és visszahatásuk) későbbi korok zenei életére. E sajátos tér-idő spektrum egyaránt fontos a régi (szinte elfeledett) értékek feltárását és új művészi értékek létrehozását illetően. Ráadásul e két terület korántsem csupán egymás mellett él, hanem az előbbieket termékenyítő hatással lehetnek alkotókra és előadókra egyaránt – és nem utolsó sorban, új szempontokat adnak az esztétikum területén munkálkodóknak is.

Közismertnek tekinthető, hogy egy-egy zenemű élete korántsem valamiféle folytonosság-folyamatosság nyomonvonalán halad, hanem megannyi (zenei és zenén kívüli) tényező eredőjeként sajátos útvonalakat ír le. Az időtállóknak bizonyuló művek jó esetben repertoárdarabbá válhatnak, általános ismertségnek/kedveltségnek örvendő. Múltjuk, történetük ismerete nélkül is újralfedezettek lehetnek – ám a történet, kiváltképp, mivel több szinten is követhető, korántsem érdektelen az utókor számára. Lehet sokatmondó egy-egy lista, amely végigköveti valamely kompozíció világszerte történő előadásait – de még hasznosabbak a fennmaradt hangfelvételek, amelyek egyaránt dokumentálják koruk zenei ízlését, és az előadók művészetét.

1996-ban magyar dokumentumfilm készült A Szervánszky család címmel, amelyben az egyetlen festőművész, Szervánszky Jenő képviselte – egyedüli élőként – muzikus testvéreit, akik közül nem-muzikus berkekben Szervánszky Endre zeneszerző neve cseng leginkább ismerősen. A fiatal muzikusok közül többen talán épp e filmben találkoztak először azzal az információval, hogy Szervánszky Péter nevéhez fűződik Bartók „nagy” hegedűversenyének magyarországi bemutatója. A 2019-es év végének értékes kiadványa annak az előadásnak a CD-felvétel valóságos közzététele, amelyre 1944. január 5-én került sor a Vigadóban (a Székesfővárosi Zenekart Ferencsik János vezényelte).

Szervánszky Jenő zongoraművész-lányának, Valériának a férje, a szintén zongoraművész-tanár és zeneíró Ronald Cavaye írta a kísérőszöveget, amely ismerteti a

„forráshelyzetet” (a Babits-Makai Gyűjteményben maradt fenn, röntgenlemezekon rögzítve, ahonnan Babits halála után a '80-as évek közepéig zárolt Babits-hagyatékba került), továbbá lényegi információkat tartalmazó áttekintést ad Szervánszky Péter életéről-munkásságáról (különös tekintettel annak Bartók-vonatkozásaira).

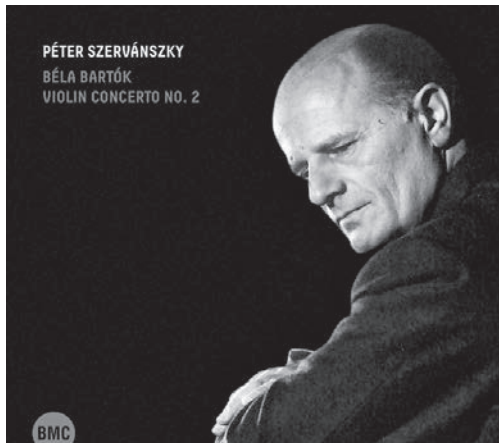
Szervánszky Péter, aki a Bartók-növendék Mészáros Margitnak köszönhetően többször is előjátszhatott Bartóknak, akinek vonósnegyesei ősbemutatójában a Waldbauer-Kerpely Vonósnegyes tagjaként vett részt (később a Magyar Vonósnegyes tagja lett). Bartók több művét tartotta repertoárján, s játszott külföldön is.

A Hegedűverseny iránt kezdetől nagy érdeklődést tanúsított (az ősbemutatóra 1939. március 23-án került sor Amsz-

terdamban, Székely Zoltán szólójával, Willem Mengelberg vezényletével), már akkor is, amikor tartott az a két éves időszak, melyben Székely Zoltáné volt a szólistaság kizárólagos joga. Amikor az lejárt, Szervánszky Péter a Budapesti Hangversenyzenekar (BHZ) koncertmestere volt, majd behívták katonának, úgyhogy szólójával 1943 szeptemberében Kolozsvárott, majd 1944-ben Budapesten csendülhetett fel a Hegedűverseny (egyes források szerint február 6-án).

Az egykori Pátria fonográf-felvételeken edződött hallás jól veszi az akadályokat – a hi-fi minőség által elkényeztetetteknek szokniuk kell a vitathatatlanul gondos hangrestaurálásnak alávetett felvétel (technikai) minőségét. Azonban az interpretáció mindenért kárpótol. Egyetérthetünk tehát Cavaye-jal abban, hogy „ez a felvétel az ő emlékműve”.

A számos hazai és külföldi művész szólójával könnyen hozzáférhető Hegedűverseny hallgatása során egyik ámulatból a másikba esünk. Lenyűgöző az a szuverén biztonság, amellyel Szervánszky Péter megszólaltatja a tételeket (bár szólójához képest néha háttérbe szorítottanak, dinamikailag kifejezetten kevésnek érezzük a kíséretet, annál megrendítőbb az a szinte „köznyelvi” természetesség, amellyel az együttes részt vesz a tételek felépítésében). Költői kérdés marad, hogy honnan az írott kottának ez az érdemi értéke, melynek köszönhetően világosan tagolt formarészek sorjáznak, pregnáns karakterizálással. Annak pedig már csak a felvétele is meddő, hogy hová tűnt ez az inspirált – a felvétel tanúsága szerint a Ferencsik irányításával játszó együttest is



jellemző - tudás a későbbiekben, amikor immár állandósult helyét elfoglalhatta a koncertéletben a kompozíció...

A fiatalabb kortársak minőségorientált elhivatottságának is emléket állít ez a felvétel – annál is inkább, mivel aligha gondolhattak arra, hogy a késői utókor majd...

1944 – a bartóki zene grammatikájának és szemantikájának rendszerezett feltárását munkássága fő feladatául választó Lendvai Ernő ekkor még csak 19 éves volt – a Bartók költői világa” című kötetében publikált elemzésének kétségkívül poétikus megközelítése évtizedeket várat még magára. Ezt az interpretációt hallgatva „konkrét”-nak tűnnek a sajátos jelzők és határozók; meglepőek ezek az „a priori” ráérzések.

A tempókat illetően, Szervánszky interpretációjában a lassú tétel némiképp (fél ill. egy perccel) hosszabb az időközben általánossá vált gyakorlatnál, a szélső tételek nagyjából ugyanennyivel rövidebbek. De ezt csak a feltüntetett időtartamok összevetésekor vesszük észre (a BMC-felvétel borítója hibás sorrendben tünteti fel az egyes tételek időtartamát); az előadás elhithető erejű (és – meglepő módon – soha sem kelti a hajszoltság illúzióját).

Érték vált közkinccsé, amelynek tanulmányozása elsősorban karmesterek és hegedűsök számára kínál „posztgraduális” továbbképzést.

*(A cikk elsőként a Parlando internetes folyóiratban jelent meg. Köszönjük a közlés jogát!)*

Fittler Katalin

## **Brácsa-románc (Rivka Golani – brácsa, Kollár Zsuzsa – zongora)**

Hungaroton Classic – HCD 32811-12

A hazai zenebarátok számára ismerősen cseng Rivka Golani neve – a brácsaművészt hangversenyekről is „ismerhetjük”, de valószínűleg még nagyobb ismertséget szereztek neki hangfelvételei. A Hungarotonnál először Hollós Máté szerzői albumán (2007) figyelhettünk fel művészetére, majd ugyanitt rendre sorjázta zongorakíséretes és zenekari felvételei (szólójával 2010-ben jelent meg Csapó Gyula versenyműve). Nem kis meglepetést okozott, hogy 2009-es korongjának műsorát ráadásszámokból állította össze (Encores). Ennek a vállalkozásnak eszmei folytatója a 2018 decemberében felvett, s a közelmúltban megjelent „Brácsa-románc”, melynek érdekessége, hogy a legtöbb műsorszám az átíratok is az ő munkája.

Rivka Golani (1946) életében megannyi magyar „vonatkozást”, adalékot találunk. Az izraeli művésznő hegedűtanulmányok után 21 évesen kötelezte el magát a brácsa mellett, nem kisebb mester irányításával, mint az egykori Hubay-növendék Pártos Ödön (aki akkor az

Izraeli Filharmonikus Zenekar tagja volt). Első férje is magyar volt, a híres hegedűkészítő Erdész Ottó – Golani mindmáig az általa készített brácsán játszik.

A három állampolgársággal rendelkező művésznő munkássága külön fejezet az előadóművészet-történetben csakúgy, mint a brácsairodalomban. Az ismertetőfüzet információja szerint több mint 300 művet komponáltak a számára, s ezek között a versenyművek száma meghaladja a nyolcvan! Elképesztő intenzitás jellemzi szakmai életét – a neki ajánlott műveken túl hangszere irodalmának megannyi rangos kompozícióját játszotta, továbbá maga is gazdagította a brácsa-irodalmat átíratokkal.

Többségükben ezek alkotják a két korongot tartalmazó album műsorát. 35 rövid darab, többségükben eredetileg hegedűre szánt tételek (Kreislertől a Polichinelle szerenád és az Allegretto Boccherini stílusában William Primrose átírat). Karakterdarabok, zsánerképek, szalondarabok, némelyikük a ráadásszám-vonulatba tartozik, de helyet kapott a műsorban Schumann dala és zongoradarabja is, immár többedik átdolgozásban.

Az átíratoknak csupán egyik haszna, hogy az eredetivel eltérő apparátus irodalmát is gazdagítják – egyszerűen mind kihívást is jelentenek az előadó számára, hogy hangszerének polgárjogot szerezzen olyan darabok esetében, amelyek más hangszínnel élnek a nagyközönség emlékezetében. És természetesen mindig „vizsgáljuk” az átíratkészítő is, munkájának elfogadtatásával úgy az előadók, mint a hallgatók körében. Mert bármely hangszer játékos az is mérlegeli, hogy „megéri-e” megtanulni valamely átíratot, várható-e általa siker.

Golani, mint első előadója saját átíratainak, hangzó bizonyosságát adja műsorválasztása indoklásának. Kétség nem férhet hozzá, hogy „hangszerszerű” a játszanivaló, és a többszöri átdolgozás folyamán sem értéktelenedett a zenei anyag. A kísérőfüzet nem tünteti fel a forrásanyagot, de feltételezhetjük, hogy kiadványként még nem hozzáférhetőek a darabok. Így tehát kevésbé lenne indokolt arra bízni a brácsásokat, hogy a kedvcsináló muzsikálást hallgatva, maguk is tanulják meg (vegyék repertoárjukra, játsszák) ezeket a darabokat. Viszont annál inkább érdemes hangoztatni a példaértékű vállalkozásban azt, hogy nem szükségszerű a merev elhatárolódás szerzők és előadók között, vagyis – kellő körültekintéssel – hangszereseknek is érdemes „belekötnöködni” az alkotói szférába, kiváltképp, ha önmaguk vizsgáztatják a gyakorlatban az átíratukat.

Érdekes és tanulságos hallgatnivaló ez a műsor brácsásoknak és hegedűsöknek egyaránt; az utóbbiak számára sajátos hallásgyakorlatot jelent annak megfigyelése, hogy a korábban zongorakíséretes hegedűdarabokhoz mit tudott hozzátenni a brácsaművész-átíró.

Fritz Kreisler saját szerzeményei és átíratok után Edward Elgar rövid (részben Kreisler által ihletett) darabjai következnek, különböző opuszokból. Feltehetően egyfajta szvitszerűségre való törekvéssel magyarázható,